

บทที่ 1

บทนำ

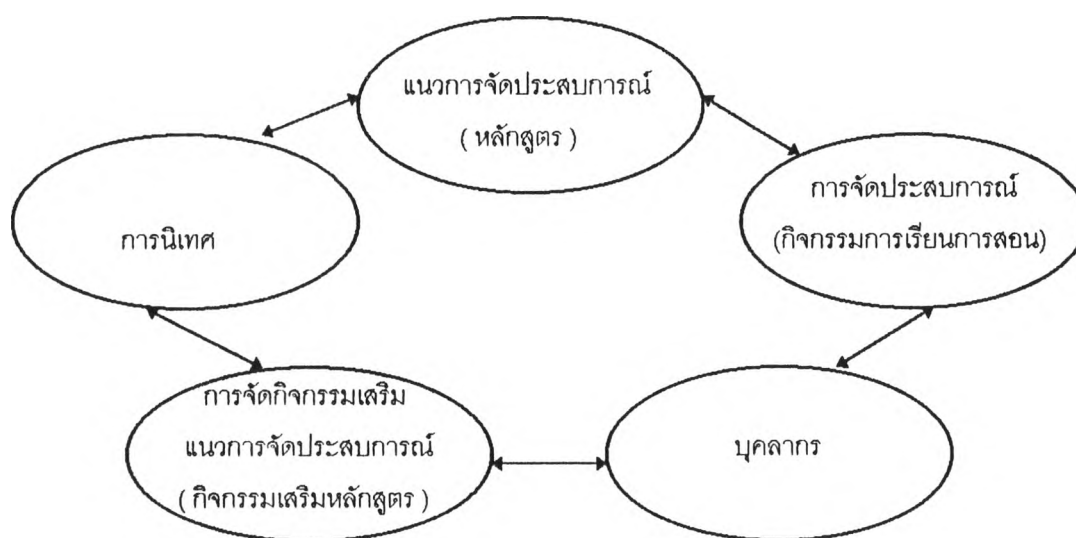
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการบริหารประเทศ ทั้งนี้เพราะการศึกษานั้นนับได้ว่าเป็นการพัฒนา ทั้งในส่วนบุคคล และสังคมโดยรวม จากสภาพปัจจุบันกระแสของการพัฒนาการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแนวคิดจากการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้เป็นเพียงตัวป้อนหรือปัจจัยเพื่อสนองความต้องการ ของการขยายตัวตามเป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจและตลาดแรงงานเท่านั้น มาสู่รูปแบบของการ พัฒนาคน ดังนั้นการศึกษาจึงไม่ใช่เรื่องของสังคมเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ทางสติปัญญาซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ การศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

วัยเด็กนับได้ว่าเป็นช่วงของพัฒนาการด้านต่าง ๆ เป็นวัยที่สมองกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว และมีปริมาณมากที่สุดโดยเฉพาะในช่วงอายุ 0-6 ปีหรือช่วงก่อนประถมศึกษา (นิตยา คชภักดี, 2530; Bloom, 1966) เด็กในวัยนี้จึงมีความสำคัญและควรได้รับการพัฒนายิ่งกว่าในวัยอื่น ๆ ดังที่ ชวน หลีกภัย (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการให้การศึกษาและพัฒนาเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ว่า

... บรรดาทรัพยากรทั้งหลายของประเทศ ไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าทรัพยากรบุคคล ไม่ว่าจะมั่งร่ำรวย บ่อน้ำมันก็ตาม ไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าทรัพยากรบุคคล ... การเริ่มต้นความพร้อมของทรัพยากร บุคคลนั้นควรจะเริ่มต้นในวัยเด็ก ... ถ้าเราเริ่มพัฒนาคนของเราได้ตั้งแต่เริ่มต้น โอกาสที่จะทำให้คน เหล่านั้นเป็นคนดี เป็นคนเก่ง เป็นคนมีความสามารถที่จะมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ ในอนาคต ...

การให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยหรือเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา นอกจากมุ่งให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาได้ดีแล้ว ยังเป็นการศึกษาพื้นฐานที่จะทำให้เด็กมีชีวิตในอนาคตสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากบทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเด็กไทย โดยคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก (2535) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยก่อน 6 ปี จะมีผลไปตลอดชีวิต หากเด็กได้รับการดูแลที่ดี ได้รับความรักความอบอุ่นจะทำให้เด็กมีความสดชื่นแจ่มใส มองโลกในแง่ดี รู้จักรักคนอื่น การพัฒนาเด็กจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสถาบันหลายฝ่ายตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สื่อมวลชนและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนองค์กรที่จัดบริการพื้นฐานให้แก่เด็ก ดังนั้นเด็กในวัยก่อนประถมศึกษาจึงเป็นวัยทองของชีวิต หากต้องการให้พลเมืองเป็นอย่างไรก็สามารถทำได้โดยการปูพื้นฐานให้ตั้งแต่อ่อน 6 ปี จากเหตุผลดังกล่าว การจัดการศึกษาให้แก่เด็กในวัยก่อนประถมศึกษาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2529; สมร ทองดี, 2537) สรุปได้ ดังนี้

1. แนวการจัดการประสบการณ์ ใช้เป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยสามารถพิจารณายืดหยุ่นตามกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของเด็ก

2. การจัดการประสบการณ์ (กิจกรรมการเรียนการสอน) เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยไม่แยกเป็นรายวิชา แต่จะผสมผสานหลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติและการเล่นแบบต่าง ๆ ในแต่ละกิจกรรม

3. บุคลากร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก คุณภาพของบุคลากรจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับนี้ด้วยเช่นเดียวกัน

4. การจัดกิจกรรมเสริมแนวการจัดประสบการณ์ (กิจกรรมเสริมหลักสูตร) เป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทุกด้านของเด็กให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุมผู้ปกครอง การจัดแสดงผลงานของเด็ก การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ

5. การนิเทศ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินการจัดประสบการณ์ และกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและครูผู้สอน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความเข้าใจตรงกันในเรื่อง จุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ

รัฐบาลในฐานะที่เป็นผู้กำหนดทิศทางในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาดังกล่าว จึงได้กำหนดแนวนโยบายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยที่รัฐและเอกชนร่วมมือกันจัดบริการการศึกษาในระดับนี้ให้ได้อย่างทั่วถึง และจะขยายการจัดการศึกษาขั้นอนุบาลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ จัดงบประมาณสนับสนุน ในด้านคุณภาพจะสรรหาและพัฒนาครู-อาจารย์ รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้สามารถจัดประสบการณ์ให้เด็กในวัยนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์และกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครองสามารถพัฒนาเด็กได้อย่างถูกต้อง และส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษาระดับนี้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ดำเนินการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา โดยมีเป้าหมายหลัก คือ เพื่อส่งเสริมให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ดังนี้

ข้อ 1 เพื่อแสวงหารูปแบบศูนย์เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ถูกต้อง เผยแพร่การจัดตั้งศูนย์เด็กระดับก่อนประถมศึกษาในทุกจังหวัดเพื่อทดลอง วิเคราะห์ วิจัย และพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา

ข้อ 2 เพื่อประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่จัดอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

ข้อ 3 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ท้องถิ่น เอกชน หน่วยงาน องค์กร มูลนิธิต่าง ๆ จัดตั้ง ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนให้มากขึ้น

ส่วนแนวทางปฏิบัตินั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้ กำหนดแนวทางไว้ 2 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก จะเร่งดำเนินการเปิดชั้นอนุบาลในโรงเรียน ประถมศึกษาที่อยู่ในเขตชนบท และประการที่สอง จะสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรในระดับก่อน ประถมศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยทั้ง 2 แนวทางจะดำเนินการร่วมกันระหว่างรัฐ (โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) กับชุมชน (คณะกรรมการการศึกษาประจำ โรงเรียนประถมศึกษา) และหน่วยงานของรัฐด้วยกัน ได้แก่ กรมการฝึกหัดครู สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาเอกชนและกระทรวงสาธารณสุข

การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา ชาติได้ดำเนินการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่ายังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติเท่าที่ควร ทั้งนี้ จากรายงานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2533) ก็พบว่า ในระดับโรงเรียน ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาประสบปัญหาในเรื่องการจัดการเรียนการสอน โดยสามารถสรุปประเด็นปัญหาต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ครูยังเน้นวิธีการให้เด็กอ่านออกเขียนได้ ทำเลขได้มากกว่าการสอนเพื่อส่งเสริม พัฒนาการด้านต่าง ๆ และการเตรียมความพร้อม
2. ครูขาดทักษะที่สำคัญในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. ครูขาดการพัฒนาทักษะการสอนด้วยวิธีสอนใหม่ ๆ ทั้งยังขาดแคลนสื่อวัสดุและอุปกรณ์ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน
4. ครูขาดความรู้ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว ก็เนื่องมาจากบุคลากรหรือครูผู้สอน ระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ มีความแตกต่างกันในด้านพื้นฐานความรู้ในการจัดการเรียน การสอน ดังจะเห็นได้จากรายงานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2533) ซึ่งพบว่า บุคลากรของโรงเรียนชั้นเด็กเล็กส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พิเศษครูมัธยม คิดเป็นร้อยละ 63 จบมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 25 จบมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 8 และมีเพียงร้อยละ 4 เท่านั้นที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่ได้รับการ

ฝึกอบรมด้านการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาจากสำนักงานศึกษาธิการเขต สถาบันราชภัฏ และชมรมไทย-อิสราเอล จากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะพบว่า การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ด้านการพัฒนาบุคลากรหรือครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ในเรื่องนี้ สมร ทองดี (2537) ได้เสนอแนะไว้ว่า ควรจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดฝึกอบรมและเป็นแหล่งเพิ่มพูนทักษะและความรู้ในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาแก่ครูผู้สอน ทั้งในระยะก่อนประจำการและระหว่างปฏิบัติงานควบคู่กันไป

ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2529 ตามนโยบายการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้กำหนดให้โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทุกแห่งทั่วประเทศเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานดังกล่าว ด้วยเหตุผลว่าโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดนั้นได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่างในการจัดการเรียนการสอนและทำการวิจัยการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยตรง และยังเป็นแหล่งความรู้และวิทยาการในการฝึกอบรมบุคลากรให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ในระดับจังหวัด อีกทั้งโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดมีความพร้อมในด้านบุคลากรและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา จึงเหมาะสมที่จะทำหน้าที่เป็นศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของจังหวัด มีสถานที่ตั้งอยู่ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทุกแห่งทั่วประเทศ (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของจังหวัด ไว้ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง จัดฝึกอบรมหรือเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องตามระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในระดับนี้
2. นิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพทั่วไป และผลการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเพื่อให้ทราบว่าการปฏิบัติงานบรรลุตาม

วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงานเพียงใด โดยวางแผนการนิเทศร่วมกันระหว่างศูนย์พัฒนาการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาของจังหวัดและอำเภอ/กิ่งอำเภอ

3. จัดแหล่งวิชาการระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง จัดแหล่งความรู้ทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เช่น จัดศูนย์วิชาการระดับก่อนประถมศึกษา ศูนย์สื่อต้นแบบระดับก่อนประถมศึกษา ศูนย์ของเล่นระดับก่อนประถมศึกษา ห้องเรียนต้นแบบ เป็นต้น

4. ทำการวิจัยทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง จัดทำการวิจัยหรือค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อนำผลการศึกษาไปพัฒนางานที่เกี่ยวข้องต่อไป

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งครอบคลุมงานตามโครงสร้างหลัก 4 ด้านดังที่กล่าวมา มีลักษณะที่เฉพาะและแตกต่างไปจากรูปแบบการจัดการศึกษาในระดับอื่นทั้งในด้านการบริหารและการปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องอาศัยประสบการณ์และความรู้ทั้งในด้านการบริหารและศาสตร์ทางการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นพิเศษ และโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ก็ถือได้ว่า มีความพร้อมทั้งในด้านประสบการณ์และความรู้ด้านการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มากพอควร แต่ในขณะเดียวกันโรงเรียนก็มีหน้าที่หลักในการรับผิดชอบการจัดการศึกษาทั้งระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาด้วยพร้อมกัน ทั้งยังต้องจัดสรรในด้านอาคารสถานที่ วัสดุ-อุปกรณ์ และบุคลากรมารับผิดชอบการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาอีกด้วย ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ได้อย่างเต็มที่ ดังที่ รุ่ง แก้วแดง (2530) ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวว่า การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีปัญหาเรื่องอาคารสถานที่ การจัดซื้อสื่อสำเร็จรูปไม่สอดคล้องกับหลักการจัดประสบการณ์ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ การประสานงานระหว่างผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลและศึกษานิเทศก์ในบางจังหวัดมีปัญหา และผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นเพราะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มอบหมายให้โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดดำเนินการโดยตรง และอีกประการหนึ่ง คือ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดมีงานมาก นอกจากนี้ในด้านการนิเทศ ติดตามผลก็ยังคงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบให้ดียิ่งขึ้น และจากรายงานการวิจัยเรื่อง

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาของไทยในทศวรรษหน้าที่สอดคล้องกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของ อรพินท์ หงวนศิริ (2534) ได้สรุปถึงปัญหาของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในลักษณะที่สอดคล้องกันว่า โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษามีหน้าที่ให้การอบรม นิเทศ จัดสื่อการเรียนการสอนและวางแผนร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในการศึกษาค้นคว้า จัดศูนย์วิชาการขึ้นในโรงเรียนนั้น แต่ในทางปฏิบัติสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่ได้ให้การสนับสนุนทางด้านบุคลากรและงบประมาณแก่ทางโรงเรียนเท่าที่ควร จึงทำให้การบริหารงานวิชาการด้านอนุบาลไม่คล่องตัว เพราะครูและผู้บริหารโรงเรียนต้องรับภาระหนักทั้งโรงเรียนและงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

จากสภาพและปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาดังกล่าว ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดนโยบายไว้ในระดับกว้าง แต่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดที่ชัดเจน ดังนั้น แนวการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่ปฏิบัติกันอยู่จึงไม่มีมาตรฐาน และความชัดเจนในการปฏิบัติ ส่วนใหญ่จะมาจากประสบการณ์และการศึกษาด้วยตนเอง จึงทำให้การดำเนินงานของแต่ละศูนย์ซึ่งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ มีสภาพที่แตกต่างกันไป มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ และขาดมาตรฐานในการดำเนินงานอันเป็นสิ่งที่ควรจะมี ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและมีผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของประเทศ ซึ่งถ้าการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา อันเป็นกลไกหลักในการช่วยพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาของจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เกิดมีปัญหขึ้นหรือการดำเนินงานเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากขาดปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มาช่วยสนับสนุน โดยที่ปัญหาเหล่านั้นไม่ได้มีการศึกษาให้ชัดเจนและได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ทันทีทันใด ปัญหาต่าง ๆ ก็อาจจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นและไม่สามารถเยียวยาได้ในที่สุด จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในด้านการพัฒนาบุคลากร การนิเทศการศึกษา การจัดแหล่งวิชาการ และการทำวิจัยทางการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านการพัฒนาบุคลากร การนิเทศการศึกษา การจัดแหล่งวิชาการ และการทำวิจัยทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในด้านการพัฒนาบุคลากร การนิเทศการศึกษา การจัดแหล่งวิชาการ และการทำวิจัยทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540

2. การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านการพัฒนาบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา เกี่ยวกับการศึกษาสภาพความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร การวางแผนการพัฒนาบุคลากร การดำเนินการพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลการพัฒนาบุคลากร

2.2 ด้านการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เกี่ยวกับการวางแผนการนิเทศการศึกษา การดำเนินการนิเทศการศึกษา และการประเมินผลการนิเทศการศึกษา

2.3 ด้านการจัดแหล่งวิชาการระดับก่อนประถมศึกษา เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตสื่อต้นแบบและเอกสาร การจัดหาและผลิตสื่อต้นแบบและเอกสาร และการให้บริการสื่อต้นแบบและเอกสาร

2.4 ด้านการทำวิจัยทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือศึกษานิเทศก์จังหวัดผู้รับผิดชอบงานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

4. เอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย เป็นเอกสารที่ได้รับจากศึกษานิเทศก์จังหวัด ผู้รับผิดชอบงานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งข้อมูล จำนวน 12 ศูนย์เท่านั้น

ข้อดกลงเบื้องต้น

ศึกษานิเทศก์จังหวัดผู้รับผิดชอบงานการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา เป็นผู้ให้ข้อมูลที่ตรงที่สุด เนื่องจากเป็นบุคคลที่รับผิดชอบการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา

คำจำกัดความ

สภาพการดำเนินงาน หมายถึง การปฏิบัติงานของบุคลากรในศูนย์พัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา ตามงานในหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ปัญหาการดำเนินงาน หมายถึง สิ่งที่ทำให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในศูนย์พัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา ตามงานในหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

งานในหน้าที่ความรับผิดชอบ หมายถึง งานในหน้าที่ความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา ที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยงานใน 4 ด้าน คือ การพัฒนาบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา การนิเทศ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา การจัดแหล่งวิชาการระดับก่อนประถมศึกษา และการทำวิจัยทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของแต่ละจังหวัด มีการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการ และมีสถานที่ตั้งอยู่ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทุกแห่ง

ระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การศึกษาระดับก่อนการศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมแก่เด็กก่อนที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา โดยจัดในรูปแบบของชั้นเด็กเล็กและชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ศึกษานิเทศก์จังหวัด หมายถึง ศึกษานิเทศก์จังหวัดซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่รับผิดชอบงานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในด้านการพัฒนาบุคลากร การนิเทศการศึกษา และการทำวิจัยทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ หมายถึง ครูที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ให้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดแหล่งวิชาการระดับก่อนประถมศึกษาของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

การศึกษาเอกสาร หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารต่าง ๆ อันเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการทำงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เอกสารที่ศึกษาประกอบด้วย โครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปี และทะเบียนรายชื่อสื่อต้นแบบและเอกสารที่ผลิต

การพัฒนากุศลกรระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และความชำนาญในเรื่องการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องตามระยะเวลาที่กำหนดตามแผนงาน/โครงการ การพัฒนากุศลกรระดับก่อนประถมศึกษาประกอบด้วย การศึกษาสภาพความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนากุศลกร การวางแผนการพัฒนากุศลกร การดำเนินการพัฒนากุศลกร และการประเมินผลการพัฒนากุศลกร

การนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อให้คำแนะนำและช่วยแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา แก่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียน ในสังกัดที่เปิดทำการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา การนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาประกอบด้วย การวางแผนการนิเทศการศึกษา การดำเนินการนิเทศการศึกษา และการประเมินผลการนิเทศการศึกษา

การจัดแหล่งวิชาการระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การจัดสถานที่ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการทางวิชาการด้านการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการจัดแหล่งวิชาการระดับก่อนประถมศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนการผลิตสื่อต้นแบบและเอกสาร การจัดหาและผลิตสื่อต้นแบบและเอกสาร และการให้บริการสื่อต้นแบบและเอกสาร

การทำวิจัยทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การจัดทำกรวิจัยหรือการค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยบุคลากรของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลจากการศึกษาไปพัฒนาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของจังหวัด การทำวิจัยทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้

ภาคเหนือ หมายถึง เขตพื้นที่ที่ใช้ในการกำหนดขอบเขตการคัดเลือกตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมเขตการศึกษา 7 และ 8

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง เขตพื้นที่ที่ใช้ในการกำหนดขอบเขตการคัดเลือกตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมเขตการศึกษา 9, 10 และ 11

ภาคกลาง หมายถึง เขตพื้นที่ที่ใช้ในการกำหนดขอบเขตการคัดเลือกตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมเขตการศึกษา 1, 5, 6 และ 12

ภาคใต้ หมายถึง เขตพื้นที่ที่ใช้ในการกำหนดขอบเขตการคัดเลือกตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมเขตการศึกษา 2, 3 และ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียดของเครื่องมือมีดังนี้

2.1 แบบสอบถามศึกษานิเทศก์จังหวัดผู้รับผิดชอบงานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

2.2 แบบสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์จังหวัดผู้รับผิดชอบงานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

2.3 แบบสังเกตการจัดกิจกรรมฝึกอบรมบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา ของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

2.4 แบบศึกษาเอกสารของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประกอบด้วย

- 1) แบบวิเคราะห์แผนงาน/โครงการ
- 2) แบบสำรวจสื่อต้นแบบและเอกสาร
- 3) แบบสำรวจงานวิจัย

3. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง พิจารณาแก้ไข ด้านความครอบคลุมเนื้อหา และภาษาที่ใช้

4. แก้ไขปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้ และตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือครั้งสุดท้ายก่อนจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

5. นำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

6. วิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลจากแบบสอบถามนำมาแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตาราง ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบศึกษาเอกสารนำมาวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ และนำเสนอในรูปความเรียง

7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาจะทำให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น และเป็นแนวทางในการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต่อไป